

Polonistyka w kontekście glottodydaktycznym

Obecne w literaturze przedmiotu badania dotyczące obecności uczniów z doświadczeniem migracyjnym w polskich szkołach wpisują się w ramy glottodydaktyki polonistycznej, na którą w proponowanym numerze „Polonistyki. Innowacji” warto spojrzeć z perspektywy uwzględniającej obcość kulturową i językową uczących się na różnych etapach kształcenia. Doświadczenie to w sposób naturalny wpłynęło na konieczność włączenia w proces nauczania języka polskiego elementów glottodydaktyki polonistycznej i edukacji międzykulturowej, a na etapie studiów filologicznych przyczyniło się do szukania rozwiązań uwzględniających specyfikę nauczania cudzoziemców z różnorodnymi doświadczeniami kulturowymi. Dlatego też – jak przekonują autorzy artykułów zebranych w części *Teksty i konteksty* – można dziś mówić o nowym obliczu kształcenia polonistycznego, trafnie określanym jako polonistyka (między)kulturowa. Warto zauważyć, że kierunki studiów na poziomie licencjackim czy magisterskim tę zmianę zaznaczają już w nazwie. Na Wydziale Filologii Polskiej i Klasycznej jest to filologia polska jako obca, której angielskim odpowiednikiem jest *Polish Studies*, niezadko z eksponowanym za pomocą doprecyzowania adresatem – *for International Students*. Ta nazwa wiąże się – jak przekonuje w swoim artykule Małgorzata Zduniak – z inaczej niż dotąd rozłożonymi akcentami edukacji polonistycznej czy – jak proponuje badaczka – polonistyki międzykulturowej. W jej obrębie trzeba się bowiem przyjrzeć zarówno kwestiom umiędzynarodowienia, jak i wypracowania optymalnych warunków przygotowania polonistek i polonistów do pracy lektora języka polskiego jako obcego lub drugiego. Wspomniana badaczka, przywołując w swoim tekście ważką kategorię swój – obcy – inny, zwraca uwagę na konsekwencje związane z przechodzeniem od myślenia o polonistyce w kategoriach filologii narodowej do myślenia o „polonistyce bez granic”, a więc tytułowej polonistyce międzykulturowej i wskazuje na konieczność dostrzeżenia roli polonistyk zagranicznych w jej rozwijaniu. Idąc dalej za myślą

autorki, można by na wzór wyróżnionego przez Antoniego Furdala językoznawstwa otwartego postulować namysł nad tak rozumianą filologią polską jako polonistyką otwartą. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że kierunki polonistyczne coraz częściej uwzględniają ten zwrot kulturowy, czego przykładem mogą być zarówno modernizowane programy studiów, eksponujące treści dotyczące edukacji międzykulturowej, jak i nazwy kierunków (np. polonistyka antropologiczno-kulturowa na Uniwersytecie Jagiellońskim).

W numerze znalazło się także miejsce na artykuły dotyczące kształcenia polonistycznego cudzoziemców. Małgorzata Gębka-Wolak, Iwona Kaproń-Charzyńska, Joanna Kamper-Warejko oraz Krystyna Bojałkowska przedstawiły autorski pomysł na seminarium językoznawcze (a dokładniej językoznawczo-glottodydaktyczne), którego adresatem są studenci z Chin. Badaczki zwróciły uwagę zarówno na organizację zajęć, jak również ukazały, jak w sposób odpowiadający zakładanym efektom kształcenia prowadzić seminarium odpowiadające potrzebom studentów cudzoziemskich. W artykule omawiają pomysł na prowadzenie zajęć, decyzje dotyczące doboru omawianych treści i tematykę prac dyplomowych powstających w ramach tak zakrojonego seminarium, dostrzegając przy okazji wiele walorów edukacyjnych związanych z pogłębianiem wiedzy metajęzykowej uczestników zajęć.

Agnieszka Jasińska zwraca z kolei uwagę na mediację jako jedno z najistotniejszych działań językowych. Mediację autorka postrzega w kategoriach narzędzia, które swym zakresem sięga poza różne metody przetwarzania tekstu. Badaczka eksponuje wartość mediacji w praktyce akademickiej, wskazując ją jako składową kompetencji społeczno-kulturowych (wśród nich wyróżnia wspólnie konstruowanie i objaśnianie znaczeń, a także umożliwianie interakcji międzykulturowej). Działania te – jej zdaniem – wymagają od studentów cudzoziemskich specjalistycznej pracy z tekstami, na co trzeba zwrócić uwagę w ramach przygotowań lektora-towych uwzględniających wykorzystywanie języka w celach akademickich.

Na potencjał tkwiący w nazwach własnych i ich komponencie kulturowym (realioznawczym) w nauczaniu języka polskiego jako obcego studentów ze Słowenii zwracają uwagę Magdalena Graf oraz Marta Nowak. Przedstawiają wyniki badania pilotażowego, potwierdzające potrzebę uwzględnienia w kompleksowej edukacji polonistycznej onimów kulturowych. Zwracają uwagę na to, że przy ich doborze należy kierować się nie tylko potrzebami życiowymi uczących się, ale również ich obecnością w wypowiedziach Polaków, którzy nierzadko korzystają z onimów odnoszących się do współczesnej kultury czy też sytuacji społeczno-politycznej. Autorki mają świadomość zmienności i nietrwałości zasobu onimów kulturowych, dlatego w ramach projektu NAWA „Promocja języka polskiego” zamierzają opracować materiały dydaktyczne w postaci kursu multimedialnego, pozwalającego na swobodne wprowadzanie koniecznych aktualizacji.

Małgorzata Pamuła-Behrens oraz Justyna Wrona omawiają natomiast problem przygotowania nauczycieli do pracy z uczniami z doświadczeniem migracji. Autorki przedstawiają rezultaty badań uzyskane w wyniku realizacji projektu „INNA SZKOŁA”. Prezentują wnioski wynikające z dokonywanej przez nauczycieli samooceny ich kompetencji interkulturowych i przygotowania do pracy z uczniami

z doświadczeniem migracyjnym. Autorki zwróciły uwagę, że proponowane działania projektowe zmotywowały nauczycieli do zgłębiania wiedzy na temat specyficznych potrzeb edukacyjnych uczniów cudzoziemskich. Wciąż jednak istnieje grupa nauczycieli, którzy nie dostrzegają konieczności specjalnego przygotowania do pracy w polskich szkołach z uczniami z doświadczeniem migracji.

Kontynuację tych rozważań odnajdziemy w artykule Anny Szczepaniak-Kozak i Emilii Wąsikiewicz-Firlej. Autorki zwracają uwagę na konieczność prowadzenia edukacji uwrażliwionej na język i wskazują istniejące rozwiązania prawne, a także podejścia dydaktyczne, wspierające uczniów w procesie nauczania i integracji ze społecznością szkolną. Przyglądają się zwłaszcza problemowi nauczania języka polskiego jako języka edukacji szkolnej. Prezentują też wypracowane zasady pracy z uczniami, których znajomość języka polskiego utrudnia realizację stawianych przed nimi zadań dydaktycznych, a także wskazują listę przykładowych materiałów, wartych wykorzystania w ramach zajęć z języka polskiego, jak i innych przedmiotów.

Dział *W stronę ucznia i studenta* otwiera tekst Małgorzaty Rybki i Weroniki Kosmalskiej. Badaczki zauważają, że w materiałach dydaktycznych przeznaczonych do nauczania języka polskiego jako obcego dorosłych brakuje elementów języka specjalistycznego, związanego z sytuacją nawiązywania stosunku pracy. Dlatego proponują wartościowe ćwiczenia, wykorzystujące autentyczne teksty prawne, które pozwalają wprowadzać specjalistyczne słownictwo stosowane w określonej sytuacji zawodowej. Przedstawiają również analizę poszczególnych typów umów o pracę funkcjonujących w Polsce oraz zwracają uwagę, iż obecność tych zagadnień w kursach językowych na poziomie A2 mogłaby wesprzeć uczących się języka polskiego jako obcego w sprawniejszym i bardziej samodzielnym funkcjonowaniu na polskim rynku pracy.

Propozycje innowacyjnych narzędzi i rozwiązań stosowanych w edukacji glottodydaktycznej w obszarach związanych z aktywizacją społeczną i zawodową opisuje Olga Bambrowicz. Badaczka przybliżyła swoistość trzech kursów MOOC dostępnych na platformie Navoica, przygotowanych przez zespół glottodydaktyczek współpracujących w ramach Studium Języka i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców UAM w Poznaniu. Opiswane rozwiązania – jak podkreśla autorka – urzeczywistniają tzw. trzecią misję uniwersytetu, a także pozwalają dostosować sposób nauki do potrzeb i możliwości użytkownika kursu.

Kolejny tekst oscyluje wokół wyzwań dotyczących uczniów z doświadczeniem migracyjnym, które uwzględniają zarówno perspektywę nauczycieli, jak i studentów specjalności nauczycielskich. Wskazywane przez ankietowanych problemy zostały zderzone z pytaniami i propozycjami możliwych w obecnych warunkach edukacyjnych sposobów rozwiązania opisywanych trudności na etapie przygotowywania studentów do pracy z uczniami cudzoziemskimi.

Artykuł Alicji Przybylskiej, Natalii Różyckiej oraz Magdaleny Sochy proponuje z kolei interesujący sposób patrzenia na szkolną edukację polonistyczną. Autorki, realizując jeden z projektów studenckich („Kowadło 2.0”), zwróciły uwagę na sprawność słuchania ze zrozumieniem charakteryzującą grupę uczniów

z doświadczeniem migracji z oddziałów przygotowawczych, a wyniki otrzymane w tym zespole uczniowskim zestawili z osiągnięciami ich rówieśników polskojęzycznych, uczęszczających do klas ogólnodostępnych lub też klas sprofilowanych pod kątem edukacji dwujęzycznej. Otrzymane rezultaty pozwoliły młodym badaczkom sformułować interesujące hipotezy i pytania badawcze dotyczące konieczności kształcenia sprawności słuchania ze zrozumieniem na zajęciach z języka polskiego w grupie uczniów polskojęzycznych.

Artykuł Doroty Walczak-Delanois przedstawiający twórczość, a przede wszystkim powieść *La dictature des gnares* Alana van Crugtena, pokazuje możliwe sposoby postrzegania Polski i Polaków funkcjonujące w świadomości cudzoziemca zainteresowanego polską kulturą w wielu jej wymiarach. Autorka pokazuje, jak polonista i zarazem tłumacz arcydzieł obecnych w kanonie literatury europejskiej za pomocą swej powieści buduje wiedzę zachodniego czytelnika o świecie mu nieznanym, nie pomijając też wkładu Polski w wolność Europy.

Nieco inny problem w swoim tekście podjęła Katarzyna Radomska-T'Seyen. Zwróciła uwagę na kwestię wychowania patriotycznego i wartości z nim związanych na przykładzie edukacji dzieci i młodzieży polskiej w Belgii (w szkołach polonijnych). Autorka zadaje pytania o kształt edukacji patriotycznej, realizowanej m.in. za pośrednictwem utworów poetyckich i pieśni patriotycznych występujących w scenariuszach uroczystości poświęconych najważniejszym polskim świętom narodowym (Święto Narodowe Trzeciego Maja, Dzień Flagi RP, Dzień Polonii i Polaków za Granicą, Święto Niepodległości).

Zwracamy też uwagę na tekst Marty Graczyk, która przedstawiła wnioski wynikające z lektury tomu pt. *Promoting multilingual practices in school and home environments. Perspectives from Germany, Greece, Ireland and Poland* autorstwa Anny Szczepaniak-Kozak, Angeli Farrell, Sandry Ballweg, Andrei Daase, Emilii Wąsikiewicz-Firlej oraz Mary Masterson. Publikacja ta jest pokłosiem realizacji międzynarodowego grantu MAMLiSE (*Majority and Minority Languages in School Environment: Helping Teachers, Pupils and Parents*), zrealizowanego dzięki wsparciu Uniwersytetu im Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz programu Erasmus +.

Zgodnie z tradycją czasopisma tom zamyka propozycja umieszczona w dziale *Laboratorium metodyczne*. Tym razem swoim pomysłem z Czytelnikami dzieli się Miriam Czachor, która pokazuje, jak za pomocą grywalizacji przybliżyć dzisiejszym uczniom kulturę antyczną. Autorka w swojej propozycji prezentuje, jak za pośrednictwem serii o Harrym Potterze i grywalizacji można pokazać uczniom – pełną frajdy z samodzielnego działania i odkrywania – drogę do nierzadko obcego współczesnym młodym czytelnikom języka antyku.

Proponowane w tym numerze artykuły ogniskują się nie tylko wokół nauczania języka polskiego jako obcego lub drugiego, lecz przede wszystkim pokazują walory i wyzwania, przed jakim staje polonistyka międzykulturowa, obejmująca swym zasięgiem zarówno edukację międzykulturową, jak i kształcenie akademickie czy specjalistyczne (zawodowe). Mamy nadzieję, że przekazywany do rąk Czytelników i Czytelniczek dziewiętnasty numer „Polonistyki.

Innowacji” pozwoli otworzyć polonistykę na dialog z kulturami oraz dostrzec, że podejście komparatystyczne, uwzględniające perspektywę innego i różne punkty widzenia jest wartością potrzebną nie tylko w polskiej (i polonistycznej) rzeczywistości edukacyjnej.

Marta Wrześniewska-Pietrzak

